

Ondersteuning kwetsbare kinderen in de coronacrisis

Een eerste handreiking opgesteld door de gezamenlijke Groninger gemeenten.

d.d. 27 maart 2020

Inleiding

Door corona zitten veel kinderen en gezinnen in deze periode vooral thuis. Net als tijdens schoolvakanties betekent dit voor sommige kinderen dat de stress toeneemt. Plekken waar het wél veilig is en waar kinderen vaak juist even op adem kunnen komen, zoals school, BSO, de sportvereniging, thuis bij vriendjes of bij opa en oma, vallen op dit moment weg.

De situatie rondom het corona-virus zorgt daarnaast voor extra ontregeling in gezinnen, door o.a. onzekerheid over werk en geld, angst voor het virus zelf, het plots moeten combineren van werk-, school-, zorg- en huishoudelijke taken. En dan wordt door alle maatregelen ook nog het contact met het eigen netwerk én met hulpverleners bemoeilijkt.

Voor kinderen die te maken hebben met geweld of verwaarlozing kan het in deze periode voelen alsof er geen ontsnappingsmogelijkheden zijn. En ook gezinnen bij wie het meestal nog net goed (genoeg) ging, kunnen het op dit moment erg moeilijk hebben.

Dit is een eerste handreiking gebaseerd op de informatie die we nu hebben. De komende dagen gaan we verder aan de slag met de vragen en vraagstukken die moeten worden opgelost. Deze handreiking is daarom nog niet volledig.

Algemene adviezen

Wat kun je als hulpverlener, jeugdbeschermer of leerkracht doen om deze kinderen en hun ouders te helpen om deze extra moeilijke tijd door te komen¹ ?

- *Volg de laatste maatregelen om jezelf te beschermen²:*
- *Zoek regelmatig contact.* Als leerkracht of hulpverlener kun je bijvoorbeeld een vast belmomentje afspreken met kinderen of ouders waarvan je weet dat ze het moeilijk hebben. Of stuur eens wat vaker een appje om te vragen hoe het gaat. En overweeg: kan de gezinssituatie reden zijn om opvang te bieden op school, ook als de ouders geen vitaal beroep hebben?
- *Scherp veiligheidsafspraken aan, gericht op de situatie.* Maak behapbare en concrete afspraken met alle gezinsleden (samen en afzonderlijk), gericht op de directe veiligheid. Wat kun je doen als de stress oploopt? Wie en wat kan daarbij helpen? Zoek daarbij ook naar (extra/ alternatieve) ondersteuning die het eigen netwerk kan bieden, via telefonisch bereikbaar zijn, boodschappen langsbrengen of als uitvalsbasis voor de kinderen, zolang ze niet ziek zijn.
- *Gebruik (ook) online mogelijkheden om de veiligheid te monitoren.* Videobellen of chatten kan een goed alternatief zijn voor face to face contact (al kan het dit in sommige situaties absoluut niet vervangen, maar het is (veel) beter dan niets). Vraag gericht door op hoe het gaat met de veiligheid in het gezin en bekijk of jij of anderen hierin extra kunnen ondersteunen.
- *Wijs kinderen en ouders op hulplijnen,* voor als jij niet bereikbaar bent. Kinderen (8 – 18 jaar) verwijst je natuurlijk naar de Kindertelefoon; jongeren kunnen daarnaast ook terecht bij JouwGGD. Volwassenen kun je verwijzen naar de Luisterlijn, MIND correlatie of indien nodig de website van 113 zelfmoordpreventie.
- *Wees creatief in het bieden van hulp of steun.* Een wandeling buiten met één of meerdere gezinsleden (met 1,5 meter ertussen) kan misschien wél, net als even een stukje fietsen.

¹ <https://academiepratenmetkinderen.nl/wat-als-het-op-school-veiliger-is/>

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nieuws/2020/03/23/aangescherpte-maatregelen-om-het-coronavirus-onder-controle-te-krijgen>

- SKJ medewerkers kunnen voor bepaalde kinderen en gezinnen die extra ondersteuning in de vorm van middelen kunnen gebruiken een aanvraag indienen bij het crisisfonds³.

Diverse groepen kinderen zijn door de maatregelen nu extra kwetsbaar, met name:

1. kinderen die thuis geen veilige basis hebben kinderen;
2. kinderen die jeugdhulp van een jeugdhulpaanbieder krijgen en waarbij door de uitbraak van corona problemen zijn in de continuïteit van de hulpverlening;
3. kinderen die thuis onvoldoende ondersteuning krijgen bij onderwijsactiviteiten.

Voor met name de eerste twee doelgroepen kan in deze periode (nood) opvang, onderwijs en begeleiding buitenshuis nodig zijn. Dat is toegestaan. Gemeenten nemen het initiatief om tot oplossingen op maat te komen in overleg met betrokken instanties.

Specifieke adviezen ten aanzien van kwetsbare kinderen

In onderstaand overzicht staan adviezen genoemd afkomstig van o.m. het NJI⁴, ministeries OCW⁵, Veilig Thuis en de diverse gemeenten. Deze adviezen kunnen dienen als een eerste handreiking voor het inrichten van eigen werkprocessen.

In bijlage 2 staan de belangrijkste rollen en taken van de gemeenten t.a.v kwetsbare kinderen tijdens de coronacrisis.

Te nemen maatregelen en mogelijke oplossingen

Van belang om te weten wie wat doet in welke situatie: veilig thuis, gecertificeerde Instellingen, raad voor de kindbescherming, gemeenten, Jeugdhulpaanbieders en Onderwijs.

Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming spelen een belangrijke rol bij het identificeren van de kinderen voor wie een veiligheidsrisico is vastgesteld of waar dat mogelijk kan ontstaan. Deze kinderen zullen in grote mate al bekend zijn bij de schoolbesturen, kinderopvang, wijkteams, jeugd- en gezinsmedewerkers, jeugdgezondheidszorg. De VNG gaat ervan uit dat wij als gemeente in de coördinerende rol hierover in overleg gaat met VT, RvK, GI's. Ook leerkrachten en wijkteams kennen veelal wel de risicogezinnen. De vaststelling van wat er nodig is voor deze kinderen en de coördinatie van de gewenste ondersteuning ligt uiteindelijk bij de gemeente.

Gemeenten

Gemeenten zorgen er voor dat Corona gerelateerde vragen worden beantwoord. Elke gemeente heeft daarvoor een eigen structuur ontwikkeld. We gaan dat voor de hele provincie in beeld brengen. Deze structuur moet er in ieder geval voor zorgen dat de gemeente de belangrijke taken goed kan uitvoeren:

1. *Coördineer de zorg* rondom kinderen in een onveilige thuissituatie. Dat wil zeggen voor kinderen van wie de thuissituatie door huiselijk geweld, psychiatrische problematiek van één van de ouders, of andere omstandigheden dermate onveilig is of onveiliger wordt, dat opvang of onderwijs thuis de ontwikkeling van een kind ernstig bedreigt.

³ zie <https://samensterkvoorkwetsbarekinderen.nl/>

⁴ <https://www.nji.nl/coronavirus>

⁵ OCW minister Slob :

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z05412&did=2020D11209

2. *Inventariseer risicogezinnen/jeugdigen.*
Bekijk in welke gezinnen er sprake is van een (dreigend) veiligheidsrisico en bij welke kinderen er sprake is van een acute crisis, of verwacht wordt dat het binnen afzienbare tijd (week) een crisis wordt en waarbij het gewenst is extra ondersteuning te bieden. Doe dit bij voorkeur wekelijks en in nauwe afstemming met Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming, en indien er sprake is van een kindbeschermingsmaatregel met Gecertificeerde Instellingen. Gebruik voor de inventarisatie bijvoorbeeld het invulformulier uit de bijlage.
3. *Regel met de betrokkenen de benodigde ondersteuning.*
Bekijk samen met scholen, kinderopvang en aanbieders welke extra ondersteuning kinderopvang/ dagbesteding er nodig is.
Naar aanleiding van de mogelijkheden gaan casusregisseurs met de gezinnen in gesprek. Indien het noodzakelijk is om een huisbezoek te doen. Informeer of iemand in het gezin ook klachten/verschijnselen heeft. Houd je daarbij de richtlijnen van het RIVM en de GGD in acht <https://lci.rivm.nl/covid-19/PBMbuitenziekenhuis>
4. *Regel alternatieve opvang indien nodig.*
Op het moment dat volgens de gemeente, in afstemming met betrokken partijen, blijkt dat een opvang in de huidige thuis of woonsituatie onwenselijk is, kan er naar een alternatief op het gebied van jeugdhulp, opvang of school worden gezocht. Hierbij kunnen de volgende situaties van toepassing zijn:
 - De jeugdhulp aan het kind valt weg of kan alleen in een gewijzigde variant worden geboden vanwege de coronamaatregelen, of de door de toegangs-/wijkteammedewerker, Veilig Thuis of Gecertificeerde instelling vastgestelde hulp kan vanwege de coronamaatregelen niet worden geboden.
 - Vanwege het wegvallen van school of opvang ontstaat een kwetsbare thuissituatie die niet zonder extra hulp, opvang of school kan worden gecontinueerd.
5. *Schaal op indien zorgen niet worden weggenomen*
 - Indien mensen dit, ondanks het advies gebruik te maken van opvang niet willen, dan wordt de veiligheid ingeschat op basis van feiten en signalen;
 - Volg bij signalen onveiligheid (<https://signalenkaart.nl/>) de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling: <https://www.nji.nl/Werken-met-de-meldcode>; indien situatie te ingewikkeld is of je kunt of durft het gesprek niet aan te gaan: bel Veilig Thuis ter consultatie (0800-2000);
 - Indien geen acute onveiligheid: monitoring.

Onderwijs/kinderopvang: kinderen die thuis meer begeleiding nodig hebben bij bijvoorbeeld leertaken.

Het is het aan de scholen/kinderopvang om het initiatief te nemen om tot een oplossing op maat te komen, zo nodig in samenwerking met gemeente, scholen in de buurt, samenwerkingsverbanden en andere partijen. Gemeenten kunnen samen met scholen en kinderopvang noodopvang regelen voor kinderen die in de knel dreigen te komen (zie memo onderwijs) .

Ook kunnen studenten van de PABO ingezet worden om kinderen extra hulp (op afstand) te bieden⁶. Als scholen tegen praktische problemen aanlopen, kunnen zij zich melden bij de gemeente.

⁶ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z05412&did=2020D11209

Bijvoorbeeld de inzet van devices als laptops indien school/ thuis dit niet kan regelen^{7 8}.

Jeugdhulpaanbieders: Continuïteit in het kader van de jeugdhulp

Jeugdhulpinstellingen en wijkteams werken hard om zowel de gezondheidsmaatregelen na te leven als de hulp aan de kinderen en hun ouders te continueren. Tegelijkertijd voelen een aantal jeugdhulpaanbieders zich genoodzaakt vanwege de maatregelen om de hulp stop te zetten of op een alternatieve wijze aan te bieden.

Op het moment dat hierdoor de continuïteit van hulp voor kinderen in het geding komt, kunnen de volgende stappen worden gezet:

- De jeugdhulpaanbieder zoekt eerst zelf naar een alternatieve oplossing voor de desbetreffende kinderen; Voor Jeugdigen die wonen op locatie van de aanbieder en niet naar school gaan i.v.m. met de corona uitbraak gelden in principe dezelfde maatregelen als voor jeugdigen die nog thuis wonen. Dat wil o.m. zeggen onderwijs op afstand onder regie van de betreffende scholen. Voor jeugdigen die dagbesteding hebben, wordt allereerst met dagbesteding afgestemd in hoeverre de dagbesteding (aangepast) door kan lopen en welke aanpassing dit vraagt;
- Jeugdhulpaanbieders nemen – als ze zelf geen oplossing vinden – contact op met het lokale team, de Gecertificeerde Instelling of de toegangsmedewerker om tot een ander geschikt hulpaanbod binnen de jeugdhulp te komen;
- Op het moment dat binnen de reguliere jeugdhulp geen passende hulp wordt gevonden en het kind bevindt zich in een kwetsbare situatie, heeft de gemeente de regie om maatwerk te leveren voor alternatieve hulp of opvang.

⁷ Verschillende voorbeelden zijn te vinden op de website www.lesopafstand.nl. Op www.leraar.nl kunnen leraren terecht voor goede voorbeelden en inspiratie. Leraren en onderwijsassistenten kunnen contact proberen te leggen met ouders en verzorgers om de thuissituatie, de vraagstukken en mogelijkheden te bespreken.

⁸ Kinderen die niet over de benodigde apparatuur of internetaansluiting beschikken kunnen apparaten van de school uit te lenen of school kan (t)huiswerkpakketten op papier verstrekken. SIVON gaat voor een bedrag van € 2,5 miljoen zoveel mogelijk laptops aan schaffen en te distribueren naar scholen in het po, vo en mbo, om leerlingen die niet over de juiste apparatuur beschikken en voor wie dit niet via de school of de gemeente geregeld kan worden, te voorzien van een device.

Bijlage 1 invulformulier

Naam jeugdige	
Adres	
Woonplaats	
School/dagbesteding	
Beschrijving situatie/gezinsomstandigheden	
Welke ondersteuning wordt er momenteel geboden en door wie ?	
Wat is er extra nodig aan ondersteuning?	
Wat is er extra nodig aan onderwijs/dagbesteding?	

Rollen en taken gemeenten ten aanzien van kwetsbare kinderen.	
Is opvang, onderwijs of begeleiding voor kwetsbare kinderen toegestaan? Passen deze ook binnen de aanwijzing van de minister?	Ja. De aanwijzing van de minister aan de Veiligheidsregio's wordt hierop aangepast, dan wel er volgt een aanvullende aanwijzing. Zie voor meer informatie de brief van de minister voor Onderwijs aan de Tweede Kamer van 20 maart 2020. Besef dat dit onzekere tijden zijn en dat de situatie door het kabinet van dag tot dag bekeken wordt. Het kan dus zijn dat de richtlijnen op korte termijn weer aangepast worden.
Wat is de rol van de gemeente bij het bieden van opvang, onderwijs en begeleiding voor kwetsbare kinderen?	De gemeente heeft een coördinerende rol, waar nodig sturend. Gemeenten hebben zelf zicht in hun klantenbestand op mogelijk kwetsbare kinderen, die behoefte hebben aan opvang, onderwijs en begeleiding. Daarnaast moet de gemeente bepalen welke kinderen wel en niet opvang, onderwijs en begeleiding krijgen op basis van signalen van scholen en houders kinderopvang, Veilig Thuis en wijkteams en andere jeugdhulpverwijzers .
Hoe zit het met de kosten?	Ook de extra opvang voor kwetsbare kinderen gebeurt zoveel mogelijk "om niet", dan wel iedere organisatie draagt zijn eigen kosten. Waar nodig neemt de gemeente extra kosten voor haar rekening. De school of aanbieder neemt daarvoor contact met de gemeente of lokaal team. Wij adviseren gemeenten dit goed te administreren. Al deze informatie gebruiken we, om na afloop van de crisisaanpak een voorstel uit te werken hoe we omgaan met deze uitgaven. De VNG overlegt met het Rijk over vergoeding hiervan.
Moet B&W een expliciet besluit nemen voor de opvang, onderwijs of begeleiding van kwetsbare kinderen?	De veiligheidsregio's geven gemeenten de opdracht om maatwerk te organiseren voor kwetsbare kinderen, conform de landelijke lijn van OCW. In de huidige (Grip 4) situatie zijn alle opdrachten van de Veiligheidsregio direct van toepassing en is een aanvullend besluit van de gemeente niet nodig.
Voor welke kinderen wordt de aanwijzing van de minister aan de Veiligheidsregio's uitgebreid? Welke kinderen vallen daaronder?	Het gaat hier niet om specifieke doelgroepen. Er wordt maatwerk gevraagd voor kinderen voor wie thuis geen veilige basis is. U kunt hierbij bijvoorbeeld denken aan kinderen met psychische problemen, of kinderen in een situatie met huiselijk geweld of kindermishandeling. Denk ook aan kinderen waar door het wegvallen van bijvoorbeeld ambulante hulpverlening grote risico's in beeld komen. Zie hiervoor ook de brief van de Minister van OCW van 20 maart, waarin dit wordt toegelicht.

<p>Waar moeten ouders van kwetsbare kinderen zich melden?</p>	<p>Deze ouders kunnen aangeven bij de opvang of school dat zij noodzaak zien voor opvang, onderwijs en begeleiding voor hun kind(eren). De kinderopvang of school stemt dit af met de gemeente. Deze heeft de regie en bepaalt voor welke kinderen er op basis van de aangepaste aanwijzing van de minister aan de Veiligheidsregio's plaats is .</p>
<p>Waar moeten, Veilig Thuis en wijkteams en andere jeugdhulpverwijzers zich melden?</p>	<p>Deze professionals kunnen aangeven bij de opvang of school dat zij noodzaak zien voor urgente opvang, onderwijs en begeleiding voor kind(eren) in onveilige thuissituaties. De kinderopvang of school stemt dit af met de gemeente. Deze heeft de regie en bepaalt voor welke kinderen er op basis van de aangepaste aanwijzing van de minister aan de Veiligheidsregio's plaats is.</p>
<p>Betekent dat dat opvang, onderwijs en begeleiding van kwetsbare kinderen in de huidige noodopvang mag plaatsvinden?</p>	<p>Ja, dat is een mogelijkheid, maar het gaat om maatwerk. Oplossingen kunnen ook gevonden worden in een ander setting (bijvoorbeeld een school of behandellocatie wordt in uitzonderlijke gevallen een locatie voor deze kwetsbare kinderen waar zij worden opgevangen).</p>